

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію

Лівіцької Оксани Вікторівни

«Еволюція епітетної системи в поетичних

текстах Т.С.Еліота», поданої на здобуття

наукового ступеню кандидата філологічних

наук за спеціальністю:

10.01.04 – література зарубіжних країн,

Тематика й проблематика, яка обрана для наукового дослідження у рецензованій дисертації, не можуть не викликати повагу до її авторки: адже зовсім не багато тих, хто відважується зануритись у творчість одного з найскладніших поетів - модерністів ХХ століття. За цим – безперечна актуальність роботи, як і у тому методі аналізу, звернутися до якого закликали еліотознавці: йти до теоретичних узагальнень через філологічний аналіз тексту, а не через «коментування коментарів». Спроби такого текстового аналізу було зроблено і в українському літературознавстві (Т.Михед, Г.Чумак, Л.Скуратовська), але все одно і сьогодні, як відзначає Л.І.Скуратовська, «літературознавці, пропонуючи нібито аналіз поеми, насправді, звертаються не до її тексту, а до коментарів і створюють «пояснення пояснювань» («Від бароко до постмодернізму», випуск 10, ДНУ, 2006. С.81). Здавалось би, суто стилістична тематика роботи Лівіцької О.В., де об'єктом уваги стає епітет і епітетна структура, насправді виявляється

конкретизованим у самій матерії поетичної творчості шляхом дослідження ліричної системи поета у її динаміці.

Формування і функціонування епітету й епітетної структури у творчості Т.Еліота – аспект, який вперше постає у дослідженні його поетичного спадку. Робота переконливо доводить значущість розвідок мікропоетики поетичного твору, які конкретизують уяву про динаміку творчості митця у контексті історико-літературного розвитку часу.

Значущим і актуальним є й те, що еліотівський вірш вивчається не ізольовано – у рамках художнього світу одного конкретного твору(хоча, думаю, цього б теж вистачило для кандидатської дисертації), – а у системно-історичному контексті його творчості.

Новим є і виокремлення як спеціального об'єкту дослідження (безумовно, не без впливу ідей наукового керівника) епітетної системи текстів, що обумовило звернення до формально-статистичного методу дослідження цих систем і структур. При всій, здавалося б, формалізації аналізу кількісний розрахунок змін у якості структур дає переконливу об'єктивну картину того, які зміни і коли траплялися у цьому стильовому засобі поетичної творчості Т.Еліота, що дозволило авторці аргументовано відповісти на наступне важливе питання: чому так траплялося? Треба відмітити, що продуктивна спроба формально-статистичного аналізу поезії Т.Еліота було здійснено в кандидатській дисертації Дм. А.Іванова (Т.С.Элиот и английский стих 1910- годов. М., 1999), де мова йшла про ритміко-метричну організацію вірша, через яку автор досліджував співвідношення традиції і новаторства у творчості поета, рух його художньої думки і, як і авторка дисертації, що рецензується, теж приходив до висновків про певну еволюцію методу Еліота – від навмисно « темних» і складних для розуміння

творів раннього періоду до простоти й прозорості стилю у пізньому періоді творчості.

Розділ 2 присвячено теоретико-методологічним засадам вивчення епітетної системи в поетичних текстах Т.С.Еліота. Специфічний напрям наукової розвідки Лівіцької О. В. дійсно викликав потребу теоретичного прояснення того термінологічного апарату, який є концептуальним і наскрізним у роботі. І це, перш за все, поняття епітетна структура. Тут доведено значущість епітетної структури як елементу мікропоетики тексту(2.1), надано її сучасні визначення. Але, на мою думку, ця важлива і концептуальна частина дисертації є дуже лаконічною (с. 37 – 43) і тому надалі, коли проводиться текстовий аналіз, виникає ціла низка питань, стосовно того, як авторка розуміє і поняття епітет, і поняття епітетна структура. Інколи зовсім не так, як А.Квятковський, Б.Томашевський, В.Жирмунський, А.Веселовський, які не ототожнювали епітет і означальний прикметник. Останній з великих філологів, як відомо, виокремлював епітет за його головною властивістю – метафоричністю. Тому виникає питання, чому визначено як епітети такі словосполучення – “broken blinds»(с.51), “an old crab”(с.52)? “light brown hair” (с.52), “melting snow” (с.99), “cats black and white” (с.127), “an old white horse” (с.103) “so many” (с.75) тощо. Непрояснено в деяких випадках, що автор розуміє під «антропонімічним епітетом у таких випадках, як –« the water pale and thin”, “ the shrunken seas”(с. 63). Потребує додаткових теоретичних прояснень визначення як епітет словосполучень з «of /which /who phrase” (the cat which flattens itself in the gutter”, (с.51); he who was living is now dead). Здається, що епітетом може бути все, що визначає означувальне слово. І все ж таки думаю, що є велика різниця між фразами *a breath of pine* і *pine breath* (“дихання сосни»

- персоніфікація, соснове, змарнене дихання – епітет, с. 104). Така ж різниця між фразами *memorable rose* - *Rose of memory*(с.92), *Lady of silence* - *silent lady* (с.92). Хотілось би більш чіткішого розуміння, коли йдеться про епітет, а коли про епітетну структуру. Чому, скажімо, *waste land, dull roots, dead land* (с.75) – це структура, а не означуване з епітетом?

У Розділі 3 прояснюється природа і закономірності еволюції епітетної системи в поетичних текстах Т.С.Еліота. Лівіцька О.В. демонструє вишуканість аналізу слова, смислу, звука. Витончений слух філолога виокремлює наскрізну, значущу й багатогранну алітерацію ST, гру звуків –*Full of high sentence – the Fool* (с.56). Переконаливо проілюстровано процес ускладнення епітетної структури за рахунок сінестезії, а у циклі «Аріель» - відзначено збільшення кількості епітетної структури з трьома складовими елементами – «епітетні трійки» у позиції після означуваного, що за Б.Томашевським, посилює їхній смисл (3.2.2). Плідними є спостереження про гру біблійного антропоніму з універсальним смислом (*Exhausted and life-given* –с.92) в “*Ash Wednesday*”. Але висновок цього розділу про «унікальність» та неповторність поетичного мовлення Т.С.Еліота, як і теза про його зв’язок з імпресіоністами, як і подальше визначення Еліота як «метафізичного поета» (4.3) були б ще більш переконливими, якби всі ці якості було виявлено у співставленні з творчістю і попередників, і сучасників англо-американського поета.

У цьому розділі простежено подальше ускладнення епітетних «структур» у творчості Т.Еліота за рахунок перифраз, алітерацій, сугестії (с.83-85), а головне виявлено те, що еволюція відбувається, як доводить дисертантка, не за формою, а за функціями(с.90). Про взаємодію між ускладненням поетичної картини світу поета і

функціональним розширенням епітетної структури мова йде у Розділі 4, де виявлено появу у поетичних текстах різноманітних лейтмотивних образів, особливу міфотворчість Т.Еліота, яка подалі названа модерністською(4.1), хоча ця теза знов таки не підкріплена порівняльним аналізом модерністських текстів . А твердження про те, що «літературі модернізму характерний принципово новий тип художньої міфотворчості, який ґрунтується на уявленні про співприсутність хаосу і порядку в цілісній картині світу, про можливість міфологічного моделювання історії та сучасності» (с.131), не здається точним, якщо згадати тип міфотворчості романтиків – Блейка, Кольріджа, Мелвілла тощо. Не зовсім зрозумілою є фраза про «симбіоз модернізму і міфологізму»(с.131), адже йдеться про різні речі - художній метод і форму відображення дійсності, які не можуть бути у симбіозі.

Висновки до роботи ґрунтовно і концептуально підсумовують увесь хід і процес дослідження, в якому є те, що надає перспективу на подальші пошуки, на подальше занурення у глибини еліотівського Слова.

У процесі захисту хотілося б почути відповіді на такі запитання:

1. У чому новизна еліотівського епітету “dead land» у порівнянні, скажімо, з “Valley of the Shadow” Е.По («Ельдорадо»), або епітету “dead leaves», який є вочевидь поетичним штампом, відомим з поезії Шеллі, французьких символістів?
2. Які очевидні ознаки модернізму є у епітетних структурах Еліота?
3. Коли епітет набуває статусу епітетної структури?

Автореферат та публікації повністю передають основні положення дисертації.

Кандидатська дисертація «Еволюція епітетної системи в поетичних текстах Т.С.Еліота» відповідає вимогам пп. 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів та присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету міністрів України 567 від 2 липня 2013 р., а її авторка – Лівіцька Оксана Вікторівна – заслуговує на присудження їй наукового ступеню кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.01.04 – література зарубіжних країн.

Офіційний опонент

доктор філологічних наук, професор
завідувачка кафедри зарубіжної літератури
Дніпропетровського національного
університету ім. О. Гончара

Т.М.Потніцева

Вчений секретар

Дніпропетровського національного університету
ім. О.Гончара
професор

В.В.Лобода